

En stockholmspromenad på 1880-talet.

lockan slår 7 i Klara nya kyrktorn, som smärt och prydligt reser sig öfver Norrmalms alla byggnader, till och med högre än Allmänna telefonbolagets genomskinliga tornbur. Stadens öfriga kyrkor instämma i väckareklangen.

Det är en vacker majmorgon. Solen står redan högt öfver Djurgårdslandet, förgyller Katarinas fagra kupol och de små vågrönskande trädgårdstjapporna på södra bär- gen, smeker de sirliga utsmyckningarna på Tyska kyrkans nya torn med dess klumpiga underdel, kastar glödande blickar på fön- sterna i kungliga slottets Logårdssida, på Wennbergska ångkvarnens skorsten och stadens öfriga höga punkter, glittrar förföriskt på Salt- sjön och Norrström, sätter lif och färg i det vaknande Stockholm och viger det till en verksam dag.

»Jag skulle tro, att det duger att se på!» utbrast en man till hälften för sig själf, till hälften åt en annan som från södra Blasii-

holmskajen betraktade den vidsträckta taflan i glänsande morgonbelysning.

»Det är onekligen vackert», svarade den andre. »Herrn är troligtvis ej håller hemma här.»

»Hvarför tror ni det, om jag får fråga?»

»Eftersom herrn är på benen redan klockan sju och bryr sig om att beundra hvad stockholmarne ha för ögonen hvarje dag.»

»Hm! . . . Ni tror kanske, att vi sofva hela förmiddagen och inte ha någon känsla för vår vackra stad? . . . Jag skall ha äran upplysa . . . men bör kanske först föreställa mig för er. Mitt namn är C. L., stockholmare.»

»Mjuka tjänare! Jag heter P. P., östgöte, är landtbrukare och har inte varit här på tjugu år.»

»Ledsamt för er, hr brukspatron, kanske också en fördel, ty nu kan ni se allt med nyhetens behag. Jag skall ha äran upplysa, att jag är född och uppfödd i Stockholm samt att jag hvar enda morgon, då vädret inte är alldeles omedgörligt, går ut och fröjdar mig öfver att vara stockholmare.»

»Verkligen! Annars påstår man, att en stockholmare aldrig har reda på sin stad eller vet hvad den har att erbjuda, då det inte är fråga om Hasselbacken eller andra förlusteställen med mat- och dricksvaror.»

»Förtal, hr brukspatron! . . . Hör på, i dag kan jag slå mig lös . . .»

»Slår inte en stockholmare sig lös hvar enda dag?»

»Hvilka föreställningar har ni om oss? . . . I dag kan jag slå mig lös, säger jag, och det skulle roa mig att visa er Stockholm i morgonskrud. Om ni vill, skola vi göra en lång promenad.»

Tillbudet antogs. Herrarne gingo fram åt Blasiholmskajen.

»Inte många fartyg», anmärkte östgötapatronen.

»Här ligga endast mindre ångfartyg som gå ut åt Skärgården», upplyste stockholmaren, »och de komma inte förr än mot niotiden. När Stockholm flyttar ut till landet, är här ett rörligt lif på morgnarna mellan nio och tio samt mellan tre och fyra på dagen.»

Så fäste han främlingens uppmärksamhet på nationalmuseum, hvilket dock var bekant redan från förra besöket, men östgötapatronen gjorde några nationalekonomiska betraktelser öfver skillnaden mellan 750,000, det ursprungliga anslaget, och 2,175,000, den slutliga kostnadssumman.

»Vi ha nog reda på hvad de stockholmska härligheterna kosta landet», tillade han.

Stockholm från Södra Blasieholmskajen.

»Det bästa geheimerådet Stüler har gjort», menade stockholmaren, hvilken ansåg sig därmed ha uttömt ämnet och pekade sedan på raden af de stora byggnader som sträcker sig ända fram till Karl XII:s torg. Han visade på Edelstamska huset, f. d. Höpkenska, ombyggt på åttio-talet, och på Bolinderska palatset, ett venetianskt praktverk af öfverintendenten Zettervall, samt på Grand Hôtel, Axel Kumliens lärospån i stort.

Så fäste han främlingens uppmärksamhet på Lacave y C:a, det spanska vinhuset under Fersenska terrassen, hvaröfver det från den gamla svenska aristokratien eröfrade och i detta årtionde ombygda

Sörensenska huset reser sina väldiga torn, uppförda af tegel, men tillkomna genom trävaror.

»Och där ha vi Palmeska huset, så kalladt, emedan ingen med det namnet har någon del i det, fastän det för öfrigt eges våningsvis af olika personer ... Det var där *ladan* förut stod, Mindre teatern, guldsmeden Hammers skådebana, men nu har hr Hammer där öppnat en in-

Sörensenska huset.

tressant utställning och försäljning af gamla och nya dyrbarheter inom den högre konstindustrien. Det får ni se längre fram på dagen, då ni också kan ta i betraktande Gustafsbergs utmärkta parianarbeten och andra keramiska alster, liksom ni i Bolinderska huset kan se dylika porslins- och fajansföremål från Rörstrand samt en stor salubod för den Bolinderska firmans järnindustri.»

Man hade kommit till hörnet af Karl XII:s torg och Kungsträdgårdsgatan, förr kallad Östra- och ännu längre tillbaka Lilla Trädgårdsgatan, nu en ansenlig och ståtligt bebyggd hufvudgata.

En väldig vattenstråle fräste tätt förbi vandrarna.

»Stockholm tvättar sig», upplyste hufvudstadsbon.

»Tvättar det *hela* kroppen?» sporde landtmannen.

»Hm! Inte just det», medgaf den förre, »men de förnämsta delarne, de som mest falla i ögonen. Det är inte litet arbete och kostar ansevärt. Tvgningen börjar här på norr och i sta'n vanligen den 1 april, på söder något senare, och så tvär man ända in i oktober på norr och söder samt en månad längre i sta'n. Det sker med sådana där stora slangar, men så ha vi många vattenvagnar för de makadamiserade gatorna och för dem beräknas vattenåtgången till 43,700 kub.-meter. Till rännstenarne gå åt 16,600, till planteringarna 24,200, till salutorgen 1,650 och till åkarestationerna 3,900. Djurgården vattnas också. Det tar 500 kub.-meter. Alt är i runda tal efter uppgifterna för 1886. Jag har alla siffrorna i hufvudet, ty det intresserar mig. I alt som alt behöfver Stockholm årligen 90,000 kub.-meter från vattenledningen för att hålla sig snygt utvärtes. Men hvilka framsteg ha vi inte därigenom gjort i hälsovårdsafseende! Kom i håg, att vi också ha några och fyrtio vattenkastare.»

»Men vattnet från Årstaviken är ju ofta blackt och obehagligt?»

»Sådant har händt och kommer sig af lerans uppslamning, men det afhjälpes, om också med drygare kostnader för filtreringen. Det kan gå till sina 30,000 kr. Ni må inte tro, att något underlåtes för att iakttaga vattenledningsvattnets beskaffenhet. Kemiska analyser fortgå ständigt vid ett särskildt laboratorium. Jag kan dessutom upplysa, att vi bara till ett reservpumpverk år 1886 lånade upp 90,000 kr. samt att i det årets stat upptogos inte mindre än 80,000 kr. för utsträckningen af rörledningarna och 12,000 för servisledningen. För öfrigt betala vi ett par och tjugu tusen kr. årligen till vattenledningens underhåll samt ytterligare några tusen till oförutsedda arbeten. Ni finner således, att vi offra stora summor för att göra vattenförbrukningen så allmän och ymnig som möjligt.»

»Och ändå luktar det inte alltid godt i Stockholm», invände landtmannen. »Hvem är det som sopar gatorna?»

»Dels enskilda, dels de gaturenhållningsbolag som åtaga sig arbetet på entreprenad. Till ett af dessa bolag betalar staden nära 50,000 kr. om året bara i en enda stadsdel, men så hålla bolagen också sitt folk och sina hästar i godt stånd.»

Man var nu framme vid Arsenalsgatan, och främlingen hade stannat för att söka komma under fund med Frithiof Kjellbergs basreliefer på Järnkontorets hus, då han plötsligt insveptes i ett tjockt dammoln. Han uttryckte sin förvåning öfver att man sopade gatan utan att fukta henne, då man likväl använde så mycket vatten för att spola staden.

Stockholmaren såg kanske litet förlägen ut. Han hade så gärna velat att främlingen skulle få den bästa föreställning om hufvudstaden,

men måste medgifva, att anmärkningen vore fullt befogad, liksom han ej håller kunde neka, att under dagens lopp mycken illaluktande hästspilling samlade sig på gatorna, utan att man här, såsom i andra stora städer, sökte förr än följande morgon bortskaffa orenligheten.

»Jag är van vid min morgonpipa», förklarade landtmannen och såg sig omkring. »Ha vi ingen tobaksbod i granskapet.»

Han tog upp ett fint fodral och drog fram en liten vacker sjöskumspipa.

Stockholmaren bjöd en cigarr och förklarade, att cigarrbodarne ej öppnades förr än klockan åtta.

»Jag har hört, att de hållas öppna hela dygnet», yttrade landtmannen.

Stockholmaren upplyste, att sådana bodar sällan stängas före

Renhållningskärra.

midnatt samt att några fortsätta affärerna ända till klockan ett och tu, men sedan hållas stängda till klockan åtta på morgonen, hvilket landtmannen fann vara alldeles upp- och nedvändt.

»Hvad håller man på med här?» utbrast han helt förvånad. »Så mycket folk och så tidigt i verksamhet!»

Han upplystes, att nya skenor för spårvagnarna utlades.

»Det är raskt arbete», tillade stockholmaren, »och det verkställes utan att spårvägstrafiken afbrytes. Man börjar senast klockan fyra på morgonen, ibland klockan tu. Vanliga tiden för dagsarbetets början är annars klockan sex, men brefbärarnes morgonfriska förtrupp, den som tömmer breflådorna i gathörnen, de efter d:r Wibergs system inrättade säkerhetslådorna, göra första skörden redan klockan half sex . . . Där ser ni flere brefbärare. De ha infunnit sig på centralpostkontoret före klockan sju och nu ila de till dagens första brefutdelning.»

»Det tycker jag om», sade landtmannen. »Men hvad kan det vara för en gammal kvinna, som jag ser springa in och ut i husportarne? Hon tycks ha förskräckligt brådtom.»

»Det är sista länken i tidningsväsendets långa kedja, ett af de många tidningsbuden, som besörja morgonbladens utdelning till prenumeranterne. De måste vara tidigt på benen. Redan innan sex skola de inställa sig på tidningsexpeditionen, och olyckliga om de komma för sent till någon prenumerant vid Hornstull eller borta vid Grundsborg, vädret må vara hvilket som helst, i regn och storm, snöyra, mörker och tjugu graders köld. Några af dem ha öfver hundra särskilda dörrar att ringa på.»

»Ha de bra betaldt?»

»Högst tio kr. i månaden, och platserna äro mycket eftersökta.»

»Hvad göra de se'n på dagen?»

»De hvila sig ofta med att skura trappor och förstugor, gå i hjälphus och se efter sina egna barn, koka mat och laga strumpor åt sina män samt komma först sent på natten i säng... Hvad säger ni om den stockholmska morgonverksamheten?

Här har ni nu innan klockan åtta sett gat-sopare, vattensprutare, spårvägsarbetare, brefbärare, stensättare, murare, tidningsbud och många flere som varit i verksamhet redan ett par timmar, några mycket längre. Se t. ex. på mjölkbuden och på de där små handkärorna som tillhöra mjölkbolaget Audumbla. Det är två eller tre timmar sedan de sattes i rörelse.»

»Ja, ja, men så lata sig nog andra stockholmare till långt fram på dagen.»

»Hvad tror ni då om tjänstflickor, drängar, torgfruar, lärgossar och om dem som stå i bröd- och mjölmagasin eller betjäna allmänheten på bolagskrogarne?...

Men får jag nu kanske bjuda på ett glas vatten?»

»På edert prisade vattenlednings?» smålog östgöten.

»Inte just det, fastän det nog låter dricka sig», svarade stockholmaren. »Nu menar jag ett glas Vichy- eller Bilinervatten.»

Brefbärare.

Tidningsgumma.

»Hvarför inte? Det lär vara stockholmsseed om morgnarna, och man får ta seden dit man kommer.»

»Då gå vi här in i torget. Det heter alltid *i torget*, då vi tala om Karl XIII:s, den gamla Kungsträdgården, som Karl Johan förvandlade till en tråkig sandplats med en dubbelallé på vardera långsidan, men som i vår tid åtminstone officiellt återfått sitt namn och till en del äfven sin egenskap af trädgård, med, såsom ni ser, busk- och trädgrupper, gräsmattor och blommor. Det är vår finaste promenadplats, om också inte vår

Mjölkkärra.

vackraste. Men så här tidigt på dagen synes ej mycket folk i alléerna. De som gå med brådskande steg snedt öfver platsen äro inga lustvandrare. Det är människor med tidiga sysselsättningar, mödans trälär, som ila att ta arbetsoket på sina skuldror. I alléerna ser ni bara en och annan, som är ute och går på morgonen för sin hälsas skull.»

»Tänk, något sådant känna vi inte till på landet... Men hvad är det där för en maskin?»

»Det är den nyaste personvågen. Den hör också till våra morgonvanor numera. Man vill gärna se huru viktig man är och så ställer man sig på fotsteget och sticker ett femöresstycke i munnen på lejonhufvudet, och genast visar sig en siffra som angifver vigten i kilogram. Men ni får ej väga mer än 125 kilogram. Vi ha också de gamla personvågarna med kullor som förrätta vägningen och lemna ordentlig väg-sedel, men de nya vågarne sköta sig sjelfva. Det är 1887 års uppfinning.»

Personvåg.

»Ja, hvad hittar man inte på här i staden.»

»De där herrarne jag senast hälsade på», återtog stockholmarne, »komma från Zanders gymnastik, några också från fäktsalen och friskgymnastiken, men det är i synnerhet sjukgymnastik som anlitas om morgnarne, mera dock för att förekomma sjukdomar än bota

dem, dels manuel, dels mekanisk gymnastik hos d:r Zander eller d:r Levertin. Vi ha två stora mediko-mekaniska gymnastikinrättningar, en vid Malmtorgsgatan och en vid Stureplan, bägge i förening med varmbad-anstalter som anlagts och förestås af professor Curman. Till de gymnastikerna går hvar morgon, med undantag af de egentliga sommarmånaderne, en stor del af Stockholms bildade och något så när bemedlade mankön för att låta bulta sig i maggropen, knacka sig på hufvudskålen och nypa sig i smalbenen . . . Se så nu äro vi vid vattenbutiken! Vi ha en hel mängd vattenstånd, de flesta tillhörande apoteket Nordstjärnan och som öppnas klockan sju på morgonen samt hållas öppna till klockan elfva på natten, men den förnämsta

Vattenbutiken i Kungsträdgården.

inrättningen för utminutering af konstgjorda vatten är den här s. k. vattenbutiken.»

Herrarne slogo sig ned på en af sofforna utanför fru Malmgrens vattenbutik vid general-landtmäterikontorets understa bottenvåning.

»Stockholms äldsta inrättning af det slaget som började mycket anspråkslöst för några och tretio år sedan», upplyste stockholmaren, »och visserligen inte ännu är något storartadt *établissement*, men en angenäm hviloplats och riktig brunnsinrättning, kan man säga, ty här drickas alla möjliga konstgjorda vatten, i synnerhet af *Apotekarnes mineralvattensaktiebolags* omtyckta tillverkning, mest om morgnarne. Det fins stockholmare som föredra att här dricka sitt Ronneby och Porla, ty äfven naturliga hälsovatten äro att tillgå, framför att fara till sjelfva brunnsorten, där de inte ha Hasselbacken i middagsperspektiv. Butiken öppnas redan klockan half sju. Fru Malmgren har här haft sin vattenutskänkande verksamhet i bortåt fyrtio år och själf

innehaft lägenheten i öfver tjugu. Affären tycks gå bra, ty här är fullt med folk större delen af dagen, i synnerhet då vädret är vackert och varmt. På regniga och kyliga dagar är här tämligen tomt, hvarför frun inte är älskare af annat vatten än det som flyter ur hennes egna buteljer.»

Sedan herrarne tömt hvar sin flaska Vichy, tyckte landtpatron, att de gärna kunde fortsätta promenaden, hvarför de drogo sig norr ut. Klockan slog åtta i Jakob.

»Se där kommer paraden, tror jag», yttrade herrn från landet, då han varseblef en trupp som i fast marschtakt rörde sig fram åt Hamngatan.

Norsk skarpskytt.

»Åh nej», upplyste stockholmaren. »Det är bara ett kompani gardister som varit ute på en *promenade militaire* på morgonkvisten. Som ni ser, är det ungt, raskt folk med god hållning. Våra gardesregementen äro min sann annorlunda nu än förr. De ha följt med sin tid, få också riktig skolundervisning i kaserne.»

»Fjärde hufvudtiteln tycks då ha åtminstone någon välsignelse med sig», förklarade östgötapatronen. »Men där kommer ännu en trupp.»

»Det är norska gardet, präktigt folk.»

»Ja så, norska skarpskyttarne! Springa de alltid så där? Det ser ut, som vore fara å färde, som skulle de ila till det hotade Norges undsättning. Men det är hurtige gutter och bra se de

ut... Nej, se så många flickor i portarne!»

»Nå, hvad tycker ni om den där truppen som nu svänger in i torget? Det är gossarne från Norra latinläroverket, från Södra kanske också, Realläroverket, Beskowska skolan och Nya elementarskolan.»

»Åh, skola de också ut och exercera! Jo, jag tackar, riktigt militärisk hållning... Och de där pysarne som komma från andra hållet?»

»Det är några hundra folkskolegossar. Nu ha de fått uniformsblusar af mörkblått ylle. Förr hade de bara linneblusar. Det är Föreningen för främjande af skolungdomens vapenöfningar som består en god del af utrustningen, men återstoden har samlats genom frivilliga bidrag af allmänheten. Pojkarne äro glada och lyckliga att

få komma ut på fältmarsch. Öfverstelöjtnant W. v. Francken, de krigiska lekarnes vän och gynnare, kommer nog ut och ser på dem.»

»Här tycks vara en riktig militärstat om morgnarne.»

»Det är nog bättre än så. Det är friskhet och hurtighet som fostras hos skolorgdomen, en behöflig motvigt till läxläsning och stillasittande. Dessa utmarscher äro en vigtig del af vårt stockholmslif, det där lifvet som ni inbillar er vara bara lätja och vällefnad.»

»Får man inte se Stockholms frivilliga skarpskyttekår också?»

»Jo ibland, på helgdagarne. Men våra skarpskyttar äro få nu för tiden. Rörelsen har lefvat ut sin tid, och åttio-talets utmarscher kunna ej jämföras med sextio-talets, som voro verkliga folkfester . . . Men ser ni de där gula vagnarne, som köras med så rask fart?»

»Är det ammunitionsvagnar?»

»Det är brödvagnar af nytt slag. De höra också till det stockholmska morgonlifvet. De äro inte ämnade för brödkonsumenterne omedelbart, utan för brödbodarne. Här skickar bagaren inte hem brödet till kunderna, utan låter dem köpa det i brödboden.»

»Jag påminner mig, att Stockholms bagarbodar inte voro mycket aptitliga.»

»De voro inte, men nu äro de. Kom med ett stycke fram här på Norrlandsgatan, skall ni få se huru en af våra brödbodar ser ut nu för tiden. Den som ni ser där i hörnet af Jakobs Bärgsgata, i det fiffiga, nyligen ombygda huset, öf-

verträffas i utrymme, snygghet och prydlighet sannerligen inte af någon sådan bod i Paris. Och det är inte den enda, må ni tro. Den boden och det huset med ändamålsenligt bageri tillhöra innehafvaren af *danska ångbageriet*, hofleverantören, finbagaren och spisbrödfabrikanten C. W. Schumacher. Går ni till Stora Badstugatan, skall ni bredvid Adolf Fredriks kyrkogård få se en annan fin bagarebod i ett ännu ståtligare palats som tillhör bagaren F. A. Reinhold. Litet hvarstädes för öfrigt finnas sådana bodar, om ock inte så stora. Schumacher har några och tjugu för egen räkning och dessutom en vid Drottningholm samt lemna bröd också till andra försäljningsställen. De där präktiga vagnarne äro hans påhitt, och de finna nu efterföljd öfver allt här. Sällan ser man nu för tiden en

Folkskolegossar.

bagarpojke springa omkring med brödkorgen på hufvudet. Äfven de öppna brödkärrorna hålla på att försvinna. Nu skall det vara stora, täckta vagnar med pryddligt yttre och renligt inre, på hvilka finnes en ordentlig kuskbock, och där kringköraren icke, som förr, sitter i en korg med mjukt bröd. Detta är *en* förbättring. En annan, ej mindre väsentlig, är att man nu för tiden verkligen kan få ordentligt gräddadt bröd, något som förut var omöjligt och som verkligen inte ingick håller i allmänhetens fordringar. . . . Nu ha vi också ej få goda bagare, såsom W. Karsten, för öfrigt gammalt bagarenamn, Waldemar Feith, m. fl.»

»Är det för öfrigt något att se åt det hållet?» frågade landtpatronen.

»Vi äro i granskapet af Stockholms finaste stadsdel», förklarade

följeslagaren och förde främlingen genom Humlegården upp till Villastaden och de andra nybygda delarna af Ladugårdslandet.

»Skall nu heta Östermalm», sade stockholmaren, enligt stadsfullmäktiges, en kvaf sommarafton 1885, med 38 mot 32 röster fattade och sedan af öfverståthållareämbetet fastställda beslut.»

Landtmannen uttryckte sin förvåning öfver alla dessa nya saker och platser, men stockholmaren försäkrade honom, att detta vore blott en

Brödvagn.

ringa del af det nya Stockholm och ville föra honom långt därifrån till Vasastaden i nord-nordvästra utkanten och sedan till Kungsholmen och till Söder för att visa huru mycket man byggt under åttio-talet, men kamraten var redan trött. Då tog stockholmaren och satte både honom och sig i en liten spårvagn vid Karlavägen, och de åkte ned till Humlegårdsgatan, där de bytte ut den vagnen mot en mycket större och foro med denna, som var öppen och således lemnade fri utsigt åt alla sidor, på Ringlinien nedåt Roslagstorg och Tegnérgatan, sågo en skymt af Immanuelskyrkan, så förbi Adolf Fredrik in på Drottninggatan och ned till långa, palatsuppfyllda Vasagatan, hvarvid landtmannen erkände, att han aldrig kunnat föreställa sig, att det nya Stockholm vore så vidsträckt och hade så präktiga hus. Vasagatan gjorde i synnerhet intryck.

»Staden har ju tillväxt på ett alldeles förvånande sätt», sade han, hvilket yttrande stockholmaren förklarade vara lika träffande, som vittnande om god iakttagelseförmåga.

De hade följt med spårvagnen öfver Vasabron, sett baksidan af Helgeandsholmen, som landtmannen tyckte skämde bort taflan, snuddat förbi fruktmarknaden på Munkbrotorget och den stora tillförseln af matvaror på Kornhamstorg, farit rundt om den inre staden, sett rörelsen på skeppsbron och de många ångfartygen vid kajen samt stego

Allmänna tidningskontoret.

nu ur på Norrebro. Östgötahern tillkännagaf sig vara ganska matfrisk. Stockholmaren förklarade, att eftersom klockan nu vore öfver nio, kunde frukost erhållas på operakällaren, men om brukspatron föredroge en kopp kaffe eller té med smör, ägg o. s. v., hade man Strömparterren närmast eller också kunde man gå till Operakaféts s. k. Lagerlund eller till Tysta Mari eller någon annan af de öfriga väl försedda och högst aktningvärda samt af endast *gentlemen and ladies* besökta kaffeställena vid Regeringsgatan, eller till Grand Café vid Drottninggatan o. s. v.

Landtmannen uttalade sig för en biffstek på operakällaren, satte sig vid ett af fönstren åt Gustaf Adolfs torg, såg på folket och för-

klarade, att det tycktes som vore hela Stockholm nu på benen. Torget vimlade af fotgängare och åkande, tyckte han. Stockholmarene menade, att rörelsen ännu icke vore synnerligt stor.

»Utmärkt ställe, den här operakällaren!» yttrade landtmannen.

Efter slutad frukost ville han läsa Östgöta-Correspondenten, men den fans icke på operakällaren.

»Fröken Nordqvist har nog den tidningen», sade stockholmarene och förde sin vandringsgäst öfver gatan till Allmänna tidningskontoret vid Gustaf Adolfs torg.

»Det fins ett stort antal sådana tidningsläsnings- och försäljningskontor», upplyste han, »och de flesta ha tillkommit på åttio-talet, men det äldsta och förnämsta är det här i hjärtat af Stockholm, besökt af hundratals personer dagligen.»

Herrarne trädde in i ett smalt, men ganska långt rum. Vid disken var stark trängsel. Man slets om tidningarna som lågo i stora högar för köpare och läsare, af hvilka senare några i största hast ögnade igenom det ena bladet efter det andra, slängde ifrån sig en femöresslant och skyndade ut. Andra nöjde sig med *en* tidning, men den studerade de noga från början till slut på stolarna vid långväggen och betalade två öre.

»Jag får väl gå hem till mitt logis nu», sade landtmannen, »för jag behöfver skriva ett bref. Jag bor på Suède.»

»Bref kan ni skriva här», upplyste stockholmarene.»

Men så kom östgöten i håg, att han måste tala med värden på Suède.

»Också det kan ni göra här», sade stockholmarene. »Tidningskontoren äro försedda med telefon.»

»Här finnas», tillade han, »biljetter till alla enskilda teatrar i Stockholm. Operatexter och annan lätt literatur kan ni också köpa här.»

»Ett riktigt märkvärdigt tidningskontor», förklarade östgöten.

»Lokalen är, som ni ser, icke öfverdrifvet stor», anmärkte stockholmarene, »men kostar likväl 4,000 kronor i årlig hyra.»

»Klockan är tio», fortsatte han.» »Vi ska' göra ett slag öfver Norrbro»,

»Jag känner mig liksom sjösjuk», sade landtmannen och bleknade.

Stockholmarene såg förvånad på honom.

»Det kommer sig visst af taket på den där byggnaden», menade östgöten. »Det går ju i vågor.»

Det var basarbyggnaden, som stockholmarene skämts för att visa östgöten.

»Hur går det med stallet?» sporde den senare.

»Går inte alls», sade hufvudstads mannen. »Det står... Men de som gå här det är ämbets- och tjänstemän. Ser ni den där gladlynte, trygge och något satte herrn, det är ett justitieråd. Han ser inte gammal ut, men har varit medlem af konungens högsta domstol i nära tretio år, bekant person i Stockholm, och den andre herrn är också justitieråd, tio år äldre i lefnad, men ej i tjänst. Den där långe magre där är justitierådet...»

»Är det bara justitieråd här på Norrbro?» frågade östgöten förvånad.

»Visst inte! Jag visade på dem jag fick först syn på. Där kommer själfve excellensen, statsministern, frimodig och ungdomlig.»

»Och han, som är näst efter kungen, går till fots! Han ser ju helt civil ut.»

»Ni trodde kanske, att han skulle åka i sjuglasvagn med åtta hästar och vara draperad i riksrådspurpur med hermeliner. Det är för länge sedan slut. Nu ser man på sin höjd en trekantig hatt öfver en helt vanlig gammal paletot och där under endast ett par mörkblå benkläder med guldgalon, samt långt ned kanske ett par gummigaloscher. Statsministern går helt borgerligt till fots, blandad med mängden, och hans excellens utrikesministern står ej mera. Där kommer ett annat statsråd som kostat på sig en hyrkusk. Ni finner inga högtidskarosser som dragas af spannhästar, men många ensitsiga droskor. Det är läkaredroskor. I den där åker professor W., i den där näst doktor H., så kommer professor S. Där ha vi doktor J., han som pumpar! Och doktor S. som opererar drottningar. Hela läkarekåren är i rörelse så här dags på dagen. Men det är ändå mera ämbets- och tjänstemän som begifva sig till sina ämbetsverk.»

»Man kan inte se någon skillnad på högre och lägre, om inte i åldern.»

»Det är nog sant. En stockholmare ser ungefär likadan ut, antingen han är expeditionschef eller extra ordinarie. Den senare förekommer kanske endast något viktigare. Ingen med personerna obekant skiljer ett justitieråd från en kassör i pantlåneinrättningen.»

»Det är verkligen mycket mindre ståt hos byråkratien på gatan än hvad man föreställer sig», yttrade landtmannen.

»Kanske inte endast på gatan», sade stockholmaren. »Men nu ha vi storstadslifvet i full gång, som ni ser. Detta är blott det *yttre* lifvet. Det inre kan jag ännu inte visa er. *Det* fordrar lång tid att studera.»

Landtmannen beslöt att använda förmiddagen till besök i nationalmuseum, konstföreningen och Blanchs utställning samt att också taga i betraktande lifrustkammaren, Riddarholmskyrkan, landtbruksakade-

miens museum, nordiska museum, konstslöjdställningen och slöjdföreningens museum, naturhistoriska riksmuseum, fiskerimuseum och ännu några andra samlingar.

»Det bör jag väl hinna med», sade han förtröstansfullt.

Stockholmaren log och stämde möte med honom fram på middagen.

* * *

Klockan är tre på dagen. Stockholmaren har fört sin nye, af förmiddagsarbetet något trötte vän åter till Kungsträdgården.

»Det är inte vår enda promenadplats», säger han, »men den enda som gillas af den fina världen. Här träffas denna hvarje middag under åtta eller nio månader af året, och här har man tillfälle att lära känna icke blott hennes medlemmars utseende, utan äfven deras historia, hvilka förlofningar som senast ingåtts och dem som snart skola ingås, liksom dem hvilka slagits upp eller komma att slås upp, huru mycket friherrinnan X. betalt fröknarna Lundin för den charmanta — heter också gudomliga — balklädningen som väckte så mycket uppseende på senaste amaranten, hvilken som skall aflösa markis Z. i grefvinnan Y:s intimaste ynnest, då han förflyttas till en annan ministerpost och hvilken som kommer att öfvertaga hans mera diplomatiska plats, hvilken som varit 'sötast' i nya pjesen, fru Hartman eller fröken Björkegren, om man i år skall fara till Vichy eller Karlsbad eller lägga sig på västkusten... Nej, se där är hans majestät!»

»Så enkel, till fots, civilklädd och bara två kavaljerer!... Hvad han hälsar vänligt!»

»Här kommer en god del af Första kammaren, och så ha vi några af börsens flyttbara pelare, ett par storfabrikanter och bankdirektörer och där alla de nyförlofvade af societeten samt en hel skara af både fina och förnåma damer eller endast fina, men som alla gifva glans åt samhället.»

»Hvem är den där unge mannen som ser så distingerad ut?»

»En helt obetydlig figur, en af dem som drifva här i östra allén på den fashionabla promenadtiden för att inbilla folk, att de höra till societeten, en som med skrytsam omständlighet hälsar på gamla friherrinnan X för att visa hvilka förnåma bekantskaper han har och hakar sig fast vid någon skådespelare på modet för att sedan kunna tala om, att han i middags gick en stund i torget med sin vän Fredrikson eller sin vän Ödmann, hälsade på fröken Ek och nickade åt vännen Svante.»

»Nej, se den där gamle eleganten! Honom känner jag igen», utropade landtmannen helt glad öfver att se ett sedan tjugu år förut honom bekant ansigte.

»Det tror jag nog», medgaf stockholmaren. »Den gamle vicomten är ännu lika elegant, går ännu med samma lätta fjät och ungdomliga hållning, är i hår och skägg hvit som en dufva, i kroppen lika rörlig som en ärla. Det är onekligen något utsökt i hela företeelsen. Man drar kanske litet på munnen åt honom, men är alltid hedrad af hans sällskap, och får man möjlighet att bjuda honom på sin supé, är man öfverlycklig. Han kommer, det vet man, ty han är artigheten själf och beundrar gärna de svenska damerna. Han är fortfarande ett verkligt lejon, något riktigt *pschutt*, skulle man säga i Paris.»

»Men där kommer en helt annan företeelse. Hvem är den där brede, trygge mannen med det kraftiga ansigtsuttrycket och frimodiga hållningen?»

»Också en diplomat, *har* åtminstone varit det. Nu är han i disponibilitet, men hälsar gärna på sina kära svenskar igen. Han var sändebud från den stora republiken på andra sidan verldshafvet, en främling som försvenskat sig, talar vårt språk och tar noggrann reda på alla våra förhållanden, också mycket omtyckt af stockholmarne.»

»Hvilken utomordentlig skönhet!»

Landtmannen stannade helt betagen och såg efter en af de promenerande damerna.

»Hör också till diplomaten», upplyste stockholmaren. »Det är den sköna *señora C.*, hon som tager priset såsom den älskvärdaste och mest förtjusande . . . Men där har ni en af den *svenska* aristokratiens skönaste blommor, grefvinnan v. P., hvilken är minst lika *chic* som någon dam på modet i Paris . . . Egentligen är det ingenting som skiljer den fina verlden i Stockholm, åtminstone sådan man ser henne här i torget, från den verlden i Paris, Wien och Berlin. En stockholmska klär sig i de flesta fall lika smakfullt, för sig lika bra och ser ofta mycket bättre ut, fastän hon inte är hertiginna eller ens markisinna.»

»Ja, det är en fåfängans marknad», sade östgötapatronen.

»Det är kanske inte bättre på Skenninge marknad», menade stockholmaren. »Alt är relativt. Men vill ni lära känna en annan del af Kungsträdgårdens folkklif, så se dit midt på stora planen mellan de vackra planteringarna. Där har *unga* Stockholm sin promenad med hög och dufva, bollkastning, rephoppande och andra ungdomliga lekar, öfvervakade af mödrar, barnjungfrur och schweizer-bonner. Och kommer ni hit på söndagen, är det ej håller här i allén samma publik som i dag. Då är här ännu mera folk, men af annat slag, fastän kanske i det yttre lika fint. Då komma bodherrarne, af hvilka mer än en har så eleganta fasoner, att han kunde tagas för vicomtens obefintlige legationssekreterare, karlar som slita och släpa innan-

för disken hela veckan, men på söndagen veta att roa sig, som nyss förut varit på operakällaren och förtärt *salla biten* och nu vänta på paraden.»

»På den vänta också», fortfor stockholmaren, »de söndagsfirande butikfröknarna i nätta och smakfulla toaletter. Stockholmskan förstår sig på toaletten, antingen hon köper sina hattar hos Folckers eller Wilhelms eller hör till dem som förfärdiga de hattarne, antingen hon åker i eget ekipasch eller i åkaredroska eller går till fots, antingen hon njuter förnämhetens eller rikedomens ljufva tillvaro eller står hos Meeths, sitter i en bank eller säljer hårnålar i en liten diversebod vid Hornsgatan... Och så kommer paraden! Det är ett söndagsnöje som ni inte får försumma, i fall ni stannar veckan ut. Den dels civila, dels frivilliga militära förtruppen är värd att skåda. Efter detta folkuppbåd marscherar en poliskonstapel med militärisk hållning och så kommer vackre Herrman — det är naturligtvis Svea garde — det vill säga regementstrumslagaren, fanjunkaren O. F. Herrman, en ståtlig företeelse i spetsen för den kända truppen, hvars musik han leder med lika prydlig hållning som taktfast arm. Så ha vi själfva musikåren, herrar håboister, som också kunna vara medlemmar af kungliga hofkapellet, pipare, tallriksslagare, triangelpinglare och trumslagare i parti, och derefter marscherar den ståtliga truppen. Det där kan man se hvar dag, men bör skåda det företrädesvis på söndagen, inte så mycket för själfva paradens skull, som inte mera för söndagsfolket, som följer med, som tränges i Kungsträdgården och på Gustaf Adolfs torg.»

»Och på söndagseftermiddagen?»

»Då är det sommartiden inte mycket folk här i Kungsträdgården, men under andra årstider ganska lifligt, och då är middagspubliken tillökt med stockholmsjungfrurna, hvilkas fristund ofta inte börjar förr än vid aftonens inbrott. Det var en tid då våra tjänstflickor igenkändes af sina schaletter, de små hufvuddukarne af siden, men nu ser man endast undantagsvis en sådan schalet. Nu kläder äfven tjänstekvinnor sig i hatt.»

»Och det tillåter deras matmödrar?» sporde landtmannen förvånad.

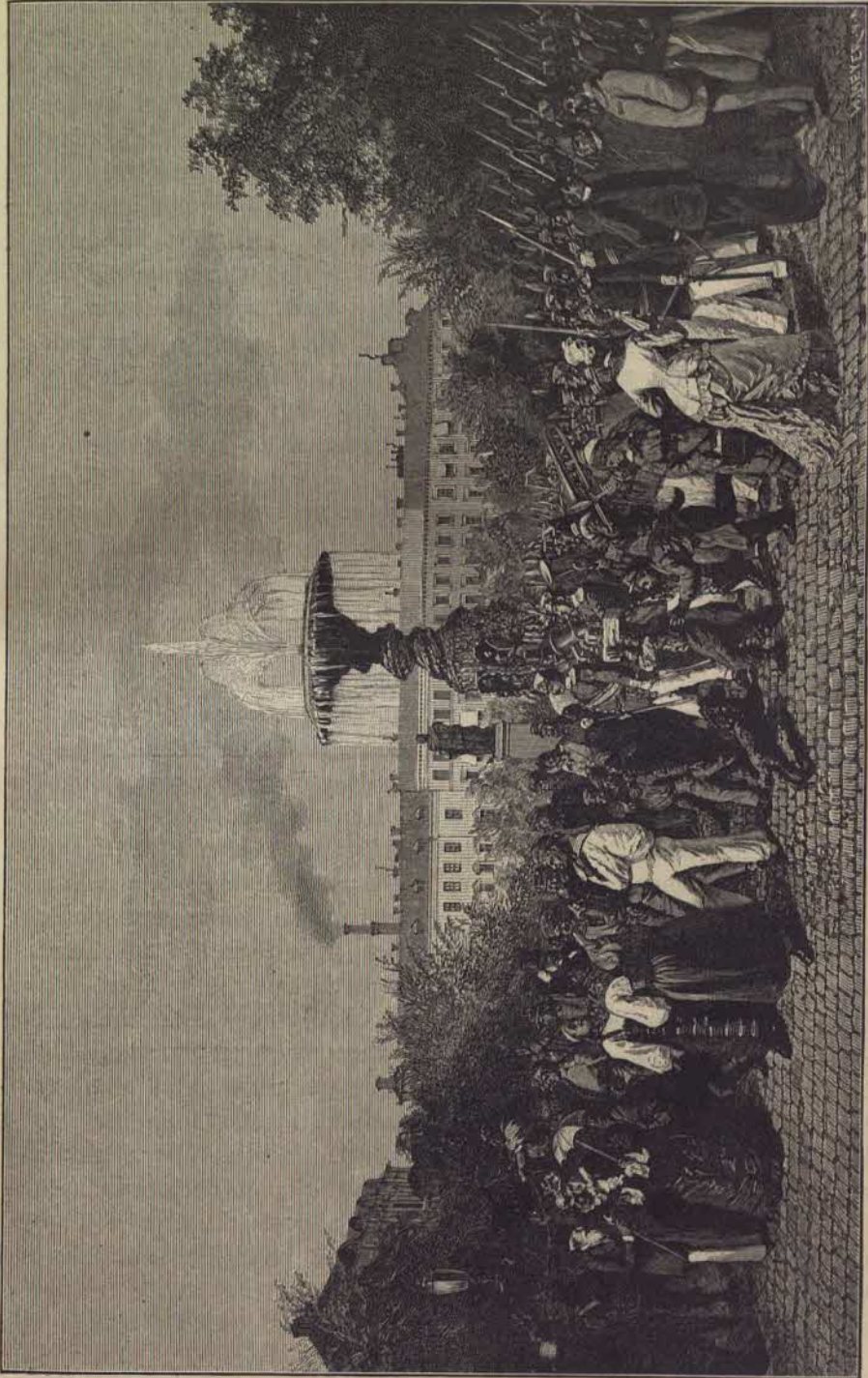
»Hvad kunna de göra åt den saken?» svarade stockholmaren.

»En tjänare är väl också människa och bör ha frihet att kläda sig efter behag.»

Östgöten skakade på hufvudet, men emedan han kände sig hungrig, så frågade han efter Berns' salong.

»Det skall ju vara det förnämsta af allt?» tillade han.

»Berns' salong är onekligen en *institution* af stor betydelse»,

Yakiparaden. Efter W. Wallander.

medgaf stockholmaren, »så stor, att jag inte nu hinner redogöra för den, men kom med, kan ni själf få se.»

Herrarne löste hvar sin middagsbiljett för 1.75 och inträdde i stora salongen, hvars prakt slog landtpatronen med häpnad. Han såg sig omkring med vördnad, betraktade det präktiga taket med förtjusning, gjorde sig noga underrättad om hvilka alla gubbarne i bröstbild vore, lyssnade till musiken med hänförelse och höll på att glömma hungern.

Stockholmaren påminde om det egentliga ändamålet för deras ditkomst, och så framträdde brukspatron med djup aktning till det stora smörgåsbordet, där han armbågades med några dussin andra främlingar samt någon enstaka inföding. Han slog sig sedan med stockholmaren ned vid ett prydligt dukadt bord, fäste servietten med andakt under hakan och bjöd genast på en butelj champagne.

Efter kaffet och den ungerska militärkonserten gjorde herrarne några slag i Berzelii park, hvarpå de satte sig i spårvagnen vid Norrmalmstorg och foro till Djurgården. Under det de åkte Strandgatan fram åt, visade stockholmaren på de nya, ståtliga husen vid den gatan.

Då spektaklet å Djurgårdsteatern var slutadt, begåfvo de sig ned till Alkärrret och stego om bord på en »nattbåt» som förde dem till den rikt upplysta, af människor öfverfyllda Strömparterren, hvarifrån musiken ljöd långt ut åt vattnet samt högt upp på Norrbro och ända bort till Strömsborg, där också stark belysning och sprittande musik förenade sig med den stockholmska försommarnattens eget ljusa behag.

När östgotapatronen och hans följeslagare sedan långsamt vandrade längs Strömgatans breda väg, för sin utsigt en af de skönaste i Europa, ned åt Karl XII:s torg igen, förbi några af samhällets olycksbarn af båda könen, fula skuggor i aftonskimret, och hörde musiken från de två strömförlustelseställena blanda sina toner med ljudet från musiken utanför Berns' salong och från Blancs kafé samt när de därefter nalkades det sist nämnda och funno belysningen där ännu mera bländande, folkskarorna mycket tätare och lifligheten kanske ännu mera vaken, sporde landtmannen, om Stockholm då aldrig sofver. Själf var han af den långa promenaden så trött, att han strax efter tolf tog för den gången afsked af stockholmslifvet, af hvilket han dock sett endast de allra yttersta sidorna. Han erkände, att det öfverträffat alt hvad han förestält sig samt att det stockholmslif han nu såg på åttiotalet vore något helt annorlunda, något mycket rikare och intressantare än det, med hvilket han gjort bekantskap under det första besöket i hufvudstaden.

